

بررسی ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی ایران

امید علی پور *

امیر مهربان **

دریافت: ۱۳۹۲/۰۳/۱۶

پذیرش: ۱۳۹۲/۰۹/۱۳

چکیده

مقاله حاضر بر آن است که ضمن بررسی میزان ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، میزان نفوذ این ابزار را بررسی کند.

در این پژوهش ۴۲ وب سایت کتابخانه دانشگاهی زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انتخاب و با روش پیمایشی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌های پژوهش نشان داد دانشگاه فردوسی مشهد حایز رتبه اول (۸۰٪)، دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس و مازندران مشترکاً حایز رتبه دوم (۷۰٪) و دانشگاه‌های علم و صنعت، بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، اصفهان و شهید باهنر کرمان به طور مشترک حایز رتبه سوم (۶۰٪) شدند. نتایج نشان داد گزینه درباره‌ی ما دارای بیشترین درصد (۷۶٫۱۹٪) و همچنین گزینه‌های (۱) از کتابدار بپرس، (۲) پرسشهای متداول و (۳) فهرست مجلات آی اس آی، علمی پژوهشی و علمی ترویجی دارای کمترین درصد (۱۱٫۹۰٪) میزان استفاده در وب سایت‌های مورد مطالعه بوده است. همچنین میزان ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاه‌های مطرح کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران ۵۰٪ است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند میزان استفاده از آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی ایران در سطح پایینی (۳۱٫۶۶٪) قرار دارد. در نهایت محققین مولفه‌هایی را برای آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌ها استخراج و ارائه می‌نمایند.

واژه‌های کلیدی: سواد اطلاعاتی، وب سایت، کتابخانه دانشگاهی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، آموزش.

* کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان (نویسنده مسئول) Alipour.Omid@gmail.com

** کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان Mehrban_amir@yahoo.com

مقدمه

جهان گستر ، جنبه‌های گوناگونی را در کتابخانه‌ها تغییر داده‌است (وانگ و جئو^۷، ۲۰۰۴).

اینترنت یکی از بزرگترین اختراعاتی بوده که زندگی انسان را در دهه گذشته تغییر داده و نقش اساسی را در توسعه روند تکنولوژی اطلاعات ایفا نموده است. این تغییرات تنها تغییر در ساختار تولید ، ساختار صنعتی و ساختار نیروی کار نیست بلکه همچنین تا حد زیادی الگوهای تعاملات اجتماعی ، کار، تحصیل، و تفکر تاثیر گذاشته و منجر به تغییرات عمیقی در اعتقادات، ارزش‌ها و دیدگاه‌های نظری مردم شده است (شن و لی^۸، ۲۰۰۶). کتابخانه‌ها به عنوان بخشی از بدنه اجتماعی از این فناوری جدید متاثر شده‌اند.

فن آوری های پیشرفته و منابع دیجیتالی باعث تغییر در شیوه های دسترسی و حتی آموزش چگونگی استفاده مراجعین از این منابع شده اند. ظهور انواع منابع اطلاعاتی دیجیتالی ، لزوم آموزش کاربران را در جهت استفاده ی بهینه از این منابع ، بیش از پیش الزامی می سازد. کتابخانه‌ها نیز از این تغییرات بی نصیب نماندند ، به طوری که استفاده ی بهینه از محیط وب زمینه ی مناسبی در راستای تحقق سواد اطلاعاتی و آموزش کاربران است.

کتابخانه‌ها برای مدتی طولانی از فناوری به منظور ارائه و تقویت دسترسی به مجموعه ها ، منابع و خدمات خود استفاده کرده‌اند (یانگ^۹، ۲۰۰۶) و کتابداران خود را با این وضع تطبیق داده و سعی در استفاده از فناوری‌های جدید برای بهبود خدمات کتابخانه‌های خود دارند. تغییرات سریع و بی سابقه که توسط شتاب تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات^{۱۰} و همچنین رقابت تنگاتنگ که به طور فزاینده‌ای ابزارهای محبوب و راحت ، منابع اطلاعات در وب را به طور چشمگیری در

کتابخانه‌های دانشگاهی نقشی مهم و حیاتی در تحقیقات علمی ایفا می نمایند. تحقیق علمی از عناصر اصلی حمایت از آموزش ، توسعه کیفیت و توسعه انواع دانش به شمار می‌رود (بدر و عبدالهادی^۱، ۱۹۸۷).

سواد اطلاعاتی به معنای توانایی در اتخاذ رفتار اطلاع‌یابی مناسب به منظور شناسایی اطلاعات مورد نیاز برای تامین نیازهای اطلاعاتی است ، به طوری که دسترسی به اطلاعات مورد نظر به استفاده صحیح ، اخلاقی و مؤثر اطلاعات در جامعه منجر شود (ویر و جانستون^۲، ۲۰۰۲). به بیان دیگر سواد اطلاعاتی مجموعه مهارت هایی است که یک فرد را قادر می سازد : نیازهای اطلاعاتی خود را به درستی ، تشخیص دهد ، منابع لازم برای رفع آن نیاز را شناسایی کند ، در آن منابع به نحو مؤثری جستجو کند ، نتایج جستجو را نقدانه ارزیابی و بهترین گزینه ها را برگزیند ، و سرانجام اطلاعات به دست آمده را با دانش قبلی خود به نحوی پیوند دهد که حاصل این پیوند تولید دانش جدید باشد (منصوریان ، ۱۳۸۹).

از طرف دیگر پیشرفت فناوری شبکه و سیستم های خودکار کتابخانه ها ، کتابخانه‌ها را به طور بالقوه برای گسترش خدمات خود از سطح محلی به جهانی فعال کرده‌است. طبق نظرات چاندر پرابها^۳ و ریموند ایروین^۴ برای تمامی کتابخانه‌ها ، وب در سال‌های اخیر به منبع مهم اطلاعات و رسانه‌ای حیاتی برای ارائه خدمات اطلاع رسانی تبدیل شده‌است (تانگ و ثلوال^۵، ۲۰۰۸). وب یکی از پویاترین دوره‌های تغییر در تاریخ کتابخانه‌ها را افتتاح کرده‌است (بوردیانو^۶، ۲۰۰۰). اینترنت از زمان به وجود آمدن وب

1. Bader & Abdulhadi

2. Webber & Johnston

3. Chandra Prabha

4. Raymond Irwin

5. Tang & Thelwall

6. Bordeianu

7. Wang and Gao

8. Shen & Li

9. Young

10. ICTs

دسترس قرار می‌دهد و منجر به تغییر در چشم انداز اطلاعات و عملکرد کتابخانه‌ها شده‌است (کوچی^۱، ۲۰۰۶).

بسیاری از دانشجویان چگونگی استفاده از کتابخانه و ابزارهای آن نظیر برگه دان را نمی‌دانند، با نظام رده بندی کتابخانه‌ی خود آشنایی نداشته و حتی گاه فرق کتاب مرجع و غیرمرجع را نمی‌دانند. از طرف دیگر با توجه به بودجه‌ی هنگفتی که سالانه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای اشتراک پایگاه‌های اطلاعاتی علمی لاتین می‌پردازد، لازم است که دانشجویان و محققین استفاده بهینه و هرچه بیشتری از این پایگاه‌ها بنمایند. این امر مستلزم آموزش مهارت‌های جستجو و بازیابی اطلاعات در این پایگاه‌ها به آنان است. امری که باید به طور نظام مند هر ساله برگزار شده و تداوم یابد، حال آنکه متأسفانه مشاهده می‌شود به علت بروز مشکلاتی از جمله موانع مالی و اداری، مشکل هماهنگی با مدرس مدعو و مشکلات مربوط به حمل و نقل و اسکان، نبود مکان مناسب برای برگزاری چنین کارگاه‌هایی و موارد دیگر باعث می‌شود که کارگاه‌ها و دوره‌های آموزش‌های سواد اطلاعاتی به شکل شایسته برگزار نشود. این معضلی است که به نظر نگارندگان می‌توان با استفاده از فناوری‌های چند رسانه‌ای وب و گنجاندن مجموعه آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌ها بر این مشکل غلبه کرد. امری که به نظر تا حدی ناشناخته مانده است. این پژوهش در زمره نخستین تحقیقاتی است که بر روی میزان آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌ها صورت گرفته است. نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند برای تصمیم‌گیری درباره «گسترش وب سایت‌های کتابخانه‌های دانشگاهی» و «بهره‌گیری از آموزش‌های سواد اطلاعاتی در این وب سایت‌ها» مفید واقع شود.

از پژوهش‌هایی که در ایران به بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان پرداخته‌اند، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

طیب‌نیا (۱۳۸۵)، زمانی (۱۳۸۸)، میری (۱۳۸۸)، یاری (۱۳۸۸) و پندپذیر و چشمه‌سهرابی (۱۳۸۹). دسته‌ای دیگر از تحقیقات به بررسی سواد اطلاعاتی کتابداران و اعضای هیأت علمی علم اطلاعات و دانش‌شناسی پراخته است که از آن جمله می‌توان به: آزاد پیلهور (۱۳۸۷)، پورنقی و اباذری (۱۳۸۷)، رضوان، کوکبی و بیگدلی (۱۳۸۸) و شایگانفرد (۱۳۸۸) اشاره نمود.

سود بخش و نیک کار (۱۳۸۴) به بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان، نظری (۱۳۸۴) به بررسی ساختار و محتوای سایت‌های درس سواد اطلاعاتی برای دوره‌های تحصیلات تکمیلی کشور و منتظر، نصیری صالح و فتحیان (۱۳۸۶) در مقاله خود به طراحی مدل توسعه سواد اطلاعاتی در ایران پرداخته‌اند. اما در تحقیقی وزیری و کرمی (۱۳۸۸) به بررسی رویکرد توسعه سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های سراسری پرداختند. نتایج این تحقیق حاکی از این بود که بین وب سایت‌هایی که گروه‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در آن دانشگاه‌ها وجود دارد و آنهایی این گروه را ندارند، تفاوتی احساس نمی‌شود. همچنین از مجموع ۹ عامل تأثیرگذار در توسعه وب سواد اطلاعاتی، تقریباً یک عامل (ارائه اطلاعات عمومی پیرامون کتابخانه و خدمات آن) در تمامی وب سایت‌ها دیده می‌شود و سایر مولفه‌ها نظیر جستجو از طریق وب سایت، آموزش جستجوی منابع در فهرست کتابخانه و پایگاه‌های اطلاعاتی به ندرت مشاهده می‌شود.

در خارج از ایران نیز پژوهش‌های متنوعی در این زمینه انجام شده است. موغان^۲ (۲۰۰۱)، استرن^۳ (۲۰۰۲)، پاول و کیس-اسمیت^۴ (۲۰۰۳)، راما کریشنا و وال مایک^۵ (۲۰۰۴) همگی به بررسی میزان سواد اطلاعاتی در گروه‌های مختلف دانشجویان

2. Maughan

3. Stern

4. Powll and Case-Smith

5. Ramakrishna and Walmike

1. Kuchi

۴- میزان ارائه آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه های دانشگاهی مطرح علم اطلاعات و دانش شناسی ایران چقدر است؟

روش پژوهش

به منظور انتخاب جامعه پژوهش از سایت «وزارت علوم، تحقیقات و فناوری»^۳ استفاده گردید. در مرحله بعد، به منظور بررسی صحت عملکرد وبسایت کتابخانه های این دانشگاه ها، با مراجعه به وبسایت دانشگاه ها و رجوع به وبسایت کتابخانه مرکزی آن دانشگاه، تمامی آدرس ها بازدید شدند در این مرحله با استفاده از سیاهه واری به بررسی میزان استفاده از آموزش های سواد اطلاعاتی در این وب سایت ها پرداخته شد. روش پژوهش، پیمایشی و از نوع توصیفی است. داده ها از طریق مشاهده مستقیم گردآوری شده است.

جهت بررسی موارد مذکور صفحات متعددی از وبسایت کتابخانه و منوهای موجود نیز مورد توجه قرار گرفته و صحت عملکرد هر سرویس با کلیک^۴ بر روی آن بررسی شدند. لازم به ذکر است بررسی ۴۲ وبسایت کتابخانه دانشگاهی ایران در چهار روز از ۱۳۹۰/۱۰/۱ تا ۱۳۹۰/۱۰/۴ به طول انجامید. در نهایت داده ها با استفاده از نرم افزار اکسل تحلیل شدند.

یافته ها

از بین ۴۲ وبسایت کتابخانه دانشگاهی ایران، دسترسی به سایت کتابخانه های دانشگاه هرمزگان و ارومیه میسر نگردید. همچنین وبسایت کتابخانه های دانشگاههای گلستان، بجنورد، خلیج فارس (بوشهر)، یاسوج و قم فقط صفحه نرم افزار کتابخانه خود را جهت جستجو در منابع کتابخانه و پایگاه های اطلاعاتی لاتین مشترک ارائه کرده اند و هیچ گونه توضیحی درباره کتابخانه، شیوه استفاده و جستجو

پرداختند. نتایج پژوهش های این افراد نشان داد که اکثر دانشجویان، توانایی بالای در درک نیاز اطلاعاتی خود نداشتند، توانایی آنها در سازماندهی و بازیابی اطلاعات کم بود، سواد رایانه ای و توان آنها در استفاده از اینترنت نیز اندک بود (به نقل از: رضوان، کوکبی و بیگدلی، ۱۳۸۸).

جمیل کلیب^۱ (۲۰۰۹) به بررسی منابع و روش های بکار رفته در فراهم آوری اطلاعات ارایه شده در کتابخانه های دانشگاههای خصوصی اردن پرداخت. جامعه مورد مطالعه شامل ۱۹ نفر از مدیران کتابخانه های دانشگاههای خصوصی اردن است. یافته های تحقیق نشان داد برنامه های سواد اطلاعاتی در تمامی کتابخانه ها جامع نبوده است. یافته ها همچنین حاکی از لزوم آموزش سواد اطلاعاتی به دانشجویان این دانشگاه است. همچنین تمرکز آموزش ها بیشتر مبتنی بر آموزش های نظری است و نه کاربردی و عملی (جمیل کلیب^۲، ۲۰۰۹).

بررسی پیشینه های فوق نشان می دهد که تا به حال تحقیقات اندکی درباره میزان ارائه آموزش های سواد اطلاعاتی در وبسایت کتابخانه ها انجام گرفته است. انجام این تحقیق می تواند ضمن شناسایی وبسایت های فعال کتابخانه ای داخل کشور در این زمینه، توجه ما را به استفاده ی بیشتر از ابزارهای وب برای آموزش سواد اطلاعاتی معطوف کند. بر این اساس و به طور اخص، پرسش های اصلی که پژوهش حاضر به آن پرداخته است عبارتند از:

۱- با توجه به سیاهه واری پژوهش، کدام مولفه ها بیشترین و کمترین میزان استفاده را به خود اختصاص داده اند؟

۲- رتبه بندی وبسایت های کتابخانه های دانشگاهی ایران از نظر میزان آموزش سواد اطلاعاتی بر روی وبسایتها چگونه است؟

۳- میزان ارائه آموزش های الکترونیکی سواد اطلاعاتی در وبسایت کتابخانه های دانشگاهی ایران چقدر است؟

^۳ www.msrt.ir

^۴ click

^۱ Jamil Kalib

^۲ Jamil Kalib

در پایگاه‌ها و موارد دیگر نداده اند. دانشگاه الزهرا نیز فقط صفحه‌ای حاوی نرم افزار کتابخانه خود به همراه فهرستی از تازه‌های کتابخانه مرکزی ارائه کرده است.

پرسش اول

با توجه به سیاهه واری پژهش ، کدام مولفه‌ها بیشترین و کمترین میزان ارائه را به خود اختصاص داده اند ؟
با توجه به جدول (۱) می‌توان به این پرسش پاسخ داد. همان طوری که مشاهده می‌شود مولفه‌ی درباره‌ی ما (شامل تاریخچه کتابخانه، معرفی بخش‌های مختلف

کتابخانه ، معرفی رییس و پرسنل کتابخانه، تعداد منابع و ساعات کار) بیشترین میزان استفاده را در جامعه پژوهش ما داشته‌است (۷۶۰۱۶٪). بر عکس مولفه‌های: از کتابدار پیرس ، پرسش‌های متداول و فهرست مجلات آی اس آی، علمی پژوهشی و علمی ترویجی کمترین میزان استفاده را در جامعه پژوهش داشته است (۱۱،۹۰٪). لذا لازم است که متولیان وب سایت کتابخانه‌ها به گنجاندن مولفه‌های یاد شده در وب سایت های خود کوشا باشند.

جدول ۱ . میانگین مولفه‌های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی ایران

ردیف	سوال ۱	سوال ۲	سوال ۳	سوال ۴	سوال ۵	سوال ۶	سوال ۷	سوال ۸	سوال ۹	سوال ۱۰
فراوانی	۳۲	۹	۱۳	۱۱	۱۷	۵	۵	۷	۵	۲۷
میانگین میزان استفاده	۷۶،۱۹	۲۱،۴۲	۳۰،۹۵	۲۶،۱۹	۴۰،۴۷	۱۱،۹۰	۱۱،۹۰	۱۶،۶۶	۱۱،۹۰	۶۴،۲۸

پرسش دوم

- رتبه بندی وب سایت های کتابخانه های دانشگاهی ایران از نظر میزان ارائه آموزش سواد اطلاعاتی چگونه است؟

با توجه به جداول ۳ و ۲ مشاهده می‌شود که دانشگاه فردوسی مشهد بیشترین میزان استفاده از مولفه‌های آموزش سواد اطلاعاتی را در وب سایت کتابخانه خود داشته است (۸۰٪). دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه

مازندران

حایز رتبه دوم (۷۰٪) و دانشگاه علم و صنعت، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین ، دانشگاه اصفهان و دانشگاه شهید باهنر نیز مشترکاً حایز رتبه سوم شدند (۶۰٪). در این رتبه بندی دانشگاههای گلستان، بجنورد، خلیج فارس (بوشهر) ، یاسوج، ایلام ، شهید بهشتی لرستان ، قم و الزهرا حتی یک مورد از مولفه‌های سیاهه واری را در وب سایت خود نگنجانند و در رتبه آخر قرار گرفتند (۰٪).

جدول ۲. میزان آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه های دانشگاهی ایران

ردیف	نام دانشگاه	سوال ۱	سوال ۲	سوال ۳	سوال ۴	سوال ۵	سوال ۶	سوال ۷	سوال ۸	سوال ۹	سوال ۱۰	درصد
۱	گیلان	دارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	۳۰
۲	محقق اردبیلی	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	۳۰
۳	تبریز	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	۴۰
۴	مازندران	دارد	ندارد	دارد	دارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد	۷۰
۵	گلستان	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	۰
۶	بجنورد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	۰
۷	فردوسی	دارد	دارد	دارد	ندارد	دارد	دارد	دارد	دارد	ندارد	دارد	۸۰
۸	بیرجند	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	۲۰
۹	سیستان و بلوچستان	دارد	دارد	دارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	۵۰
۱۰	هرمزگان*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۱	شهید باهنر کرمان	دارد	دارد	دارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	۶۰
۱۲	شیراز	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	۲۰
۱۳	خلیج فارس (بوشهر)	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	۰
۱۴	یاسوج	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	۰
۱۵	یزد	دارد	دارد	دارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	۵۰
۱۶	اصفهان	دارد	دارد	دارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	۶۰
۱۷	رازی (کرمانشاه)	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	۴۰
۱۸	بوعلی سینا (همدان)	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	۲۰
۱۹	کردستان	دارد	دارد	دارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	۵۰
۲۰	ایلام	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	۰
۲۱	شهید بهشتی (لرستان)	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	۰
۲۲	ارومیه*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۲۳	اراک	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	۳۰
۲۴	قم	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	۰
۲۵	زنجان	دارد	دارد	دارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	۴۰

۲۶	سمنان	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد
۲۷	بین المللی امام خمینی (ره) قزوین	دارد	ندارد	دارد	دارد	دارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۲۸	شهید چمران اهواز	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۲۹	شهرکرد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	ندارد
۳۰	صنعتی شریف	دارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۳۱	صنعتی امیرکبیر	دارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۳۲	صنعتی خواجه نصیر	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد	دارد	دارد	دارد
۳۳	تهران	دارد	ندارد	دارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد	دارد	دارد	دارد
۳۴	شهید بهشتی	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	ندارد
۳۵	تربیت معلم (تهران)	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۳۶	تربیت مدرس	دارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد	دارد	دارد	دارد	دارد
۳۷	علامه طباطبایی	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۳۸	هنر	دارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۳۹	الزهرا	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد
۴۰	امام صادق (ع)	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۴۱	علم و صنعت	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد
۴۲	تربیت معلم آذربایجان	دارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد	ندارد	ندارد	ندارد	ندارد	دارد	دارد	دارد

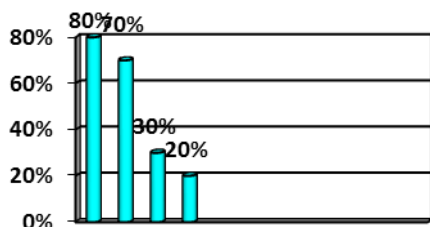
*دسترسی به سایت دانشگاه‌های مزبور امکان پذیر نبود.

جدول ۳. رتبه بندی میزان آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه های دانشگاهی ایران

ردیف	نام دانشگاه	درصد موارد رعایت شده
۱	دانشگاه فردوسی مشهد	٪۸۰
۲	دانشگاه تهران دانشگاه تربیت مدرس دانشگاه مازندران	٪۷۰
۳	دانشگاه علم و صنعت دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین دانشگاه اصفهان دانشگاه شهید باهنر کرمان	٪۶۰

پرسش سوم

اهواز (۳۰٪) و شیراز (۲۰٪) با توجه به قدمت خود در رشته علم اطلاعات و دانش شناسی وضعیت چندان مناسبی در این زمینه ندارند.

نمودار ۱. میزان ارائه آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه های دانشگاهی مطرح علم اطلاعات و دانش شناسی ایران

نتیجه گیری

همان طور که قبلا ذکر شد، وب سایت کتابخانه ها به دلیل برخورداری از امکانات مناسب، تعاملی و چندرسانه‌ای، محمل مناسبی برای ارائه آموزش‌های سواد اطلاعاتی به کاربران خود می‌باشند. محققین در بررسی اجمالی که از وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری به عمل آوردند (جدول پیوست)، به موارد جالبی از آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌ها برخوردند که به عنوان یک مدل و الگوی اولیه می‌تواند مفید واقع شده و به تدریج و با بررسی‌های بیشتر و کسب نظرات محققین و کارشناسان تکمیل شود.

۳- میزان ارائه آموزش های الکترونیکی سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه های دانشگاهی ایران چقدر است؟
با توجه به جدول ۲ می توان به این پرسش پاسخ داد. به طور میانگین میزان استفاده از آموزش های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه های دانشگاهی ایران در سطح پایینی (۳۱٫۶۶٪) قرار دارد. موردی که با اندکی دقت و بازنگری در طراحی وب سایت کتابخانه ها و گنجاندن آموزش های سواد اطلاعاتی می تواند وضعیت مطلوب تری بیابد.

پرسش چهارم

۴- میزان ارائه آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی مطرح علم اطلاعات و دانش شناسی ایران چقدر است؟
با اندکی بررسی می‌توان دریافت که دانشگاه‌های شهید چمران اهواز، فردوسی مشهد، تهران و شیراز دانشگاه‌های معتبر و مادر رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران هستند و به این دلیل، در این پرسش منظور از دانشگاه‌های مطرح، این دانشگاه‌ها بوده است. میزان ارائه آموزش سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های این دانشگاه‌ها در نمودار ۱ قابل مشاهده است. میانگین استفاده این دانشگاه‌ها از آموزش سواد اطلاعاتی ۵۰٪ می‌باشد که از میانگین دانشگاه‌های کشور (۳۱٫۶۶٪) بالاتر است ولی دانشگاه‌های شهید چمران

جدول ۴. تشریح سایر موارد بکار رفته در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی

ردیف	مورد بکار رفته	نام دانشگاه
۱	راهنمای جستجوی کتاب در شبکه ملی کتابشناختی ایران	دانشگاه مازندران
۲	راهنمای ثبت پایان نامه	دانشگاه فردوسی مشهد
۳	تور آموزشی	دانشگاه فردوسی مشهد
۴	امانت بین کتابخانه ای و خدمات تحویل مدرک	دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه کرمان، دانشگاه تربیت معلم، دانشگاه علامه طباطبائی
۵	آموزش نصب و استفاده از نرم افزار نمایه	دانشگاه بوعلی سینا، دانشگاه کردستان، دانشگاه تربیت مدرس
۶	دانشگاههای برتر	دانشگاه امیرکبیر
۷	ضریب تأثیر نشریات	دانشگاه امیرکبیر
۹	نشریات علمی رایگان	دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت معلم آذربایجان
۱۰	راهنمای نحوه درخواست کتاب	دانشگاه تهران
۱۱	راهنمای رزرو و تمدید اینترنتی	دانشگاه تهران، دانشگاه شهید بهشتی
۱۲	دستور العمل تکثیر پایان نامه ها	دانشگاه تربیت مدرس
۱۳	مقررات عضویت، امانت و دیرکرد منابع	دانشگاه تربیت مدرس
۱۴	راهنمای رده بندی فارسی و لاتین	دانشگاه تربیت مدرس
۱۵	توضیح سرعنوانهای موضوعی فارسی و لاتین	دانشگاه هنر

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند میزان استفاده از آموزش‌های سواد اطلاعاتی در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی ایران در سطح پایینی (۳۱٫۶۶٪) قرار دارد. آگاهی از امکانات قرار داده شده در وب سایت کتابخانه‌های دانشگاهی و تجزیه و تحلیل هرچه بیشتر آنها می‌تواند به ارائه هرچه بیشتر آموزش‌های سواد اطلاعاتی در این سایت‌ها منجر شود. همچنین مطالعه تطبیقی وب سایت‌های کتابخانه‌های دانشگاهی ایران و کشورهای پیشرو در این عرصه نیز خالی از فایده نخواهد بود.

به طور کلی، مهارت‌های سواد اطلاعاتی را می‌توان به شیوه‌های گوناگون فراگرفت. وب سایت‌ها و پورتال‌های کتابخانه‌ها اگر ساختار خوبی داشته باشند و به طور مناسبی نگهداری شوند، به دانشجویان امکان می‌دهند تا هوشمندانه، وب‌نوردی کنند. در برخی مواقع راهبردهای جایگزین، مؤثرتر از آموزش رسمی است. در صورتی که کتابخانه دانشگاهی یکی از اهداف ارتقای سواد اطلاعاتی باشد، وب سایتش باید زمینه‌ساز آموزش رفتار اطلاع‌جویی مناسب برای دانشجویان شود.

منابع

- طیب نیا، ویدا. (۱۳۸۵). "بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال.
- گالوین، جین. (۱۳۸۷). "راهبردهای جایگزین برای ارتقا سواد اطلاعاتی". ترجمه علیرضا اسفندیاری مقدم، ابوالفضل احمدی. کتاب ماه کلیات، ۱۱(۸)، صص ۳۳-۲۴.
- منتظر، غلامعلی؛ نصیری صالح، فرزین و فتحیان، محمد(۱۳۸۶). "طراحی مدل توسعه سواد اطلاعاتی در ایران". فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۴۴، صص ۱۳۱-۱۰۹.
- منصوریان، یزدان. (۱۳۸۹). "مبانی نگارش علمی. تهران: نشر کتابدار.
- میری، الهام. (۱۳۸۸). "بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه علم و صنعت ایران-واحد اراک در محیط دیجیتال(سال تحصیلی ۸۸-۸۷)". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی همدان.
- نظری، مریم. (۱۳۸۴). "مروری بر ساختار و محتوای درگاه اطلاعاتی درس سواد اطلاعاتی برای دوره های تحصیلات تکمیلی کشور". فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات. ۲۱(۲)، صص ۸۴-۷۱.
- وزیری، اسماعیل؛ کرمی، نورالله. (۱۳۸۸). "رویکرد توسعه سواد اطلاعاتی در وب سایت ها: مطالعه ای در وب سایت های کتابخانه های مرکزی تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری". منتشر شده در مجموعه مقالات همایش وب سایت کتابخانه های دانشگاهی. به کوشش افشین موسوی چلک، علی اصغر رضوی و میترا قیاسی. (بابل: ۹، ۲۱، ۱۳۸۹).
- تهران: نشر کتابدار.
- یاری، شیوا. (۱۳۸۸). بررسی عوامل اثرگذار بر وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه های بیرجند و فردوسی مشهد. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه بیرجند.
- آزاد پیلهور، لیلا. (۱۳۸۷). "وضعیت سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی کتابداری و نقش آن بر تولید اطلاعات علمی آنان در دانشگاه های آزاد و دولتی شهر تهران". فصلنامه کتاب، ۷۳، صص ۲۲۸-۲۱۳.
- پند پذیر، معصومه و چشمه سهرابی، مظفر. (۱۳۸۹). "بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه بر اساس مدل شش مهارت بزرگ آیزنبرگ و برکویتز". تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی. ۱۶(۲)، صص ۱۱۵-۱۳۷.
- پورنقی، رویا و اباذری، زهرا. (۱۳۸۷). "بررسی تطبیقی سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه های علوم پزشکی ایران، علوم پزشکی شهید بهتی، تربیت مدرس، تهران و شهید بهشتی". فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت سلامت، ۱۱(۳۱)، صص ۶۲-۵۵.
- رضوان، آذین؛ کویکی، مرتضی و بیگدلی، زاهد. (۱۳۸۸). "بررسی میزان سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه های عمومی استان خوزستان به منظور شناسایی نقاط قوت یا ضعف احتمالی آنها در این زمینه". پیام کتابخانه، ۱۵(۳)، صص ۳۷-۹.
- زمانی، محمد علی. (۱۳۸۸). "بررسی میزان اثربخشی برنامه های آموزش مهارت های سواد اطلاعاتی مورد نظر دانشگاه سمنان در میان دانشجویان دوره های تحصیلات تکمیلی این دانشگاه". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات تهران.
- سودبخش، لیلا و نیک کار، ملیحه. (۱۳۸۴). "تأثیر آموزش مهارت های سواد اطلاعاتی بر رفتار اطلاع یابی دانشجویان". فصلنامه کتاب، ۶۳، صص ۵۸-۵۳.
- شایگانفرد، سمیرا. (۱۳۸۸). "بررسی سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه های آموزشی شهر کرمانشاه. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی"، دانشگاه آزاد اسلامی همدان.

- Bader, Ahmad, & Abdulhadi, M. Fathi .(1987). University libraries: Studies in academic and researching libraries. Cairo: Ghareeb library 43.
- Bordeianu, Sever M.; Carter, Christina E.; and Dennis, Nancy K .(2000). Delivering Electronic Resources With Web OPACs and Other Web-Based Tools: Needs of Reference Librarians. Reference Services Review 28 .pp 111-18.
- Kuchi , Triveni.(2006). Communicating Mission: An Analysis of Academic Library Websites. The Journal of Academic Librarianship, Volume 32, Number 2.pp148-154
- Maughan,P.D.(2001).Assessing Information Literacy Among Undergraduates : A Discussion Literature of University of California-Berkeley Assessment Experience, Retrieved from [http:// oh1.Csa.com](http://oh1.Csa.com).
- Powell,Caroll A,Case Smith Jane.(2003).Information Literacy Skills of Occupational Therapy Graduates : A Survey of Learning outcomes. Journal of Medical Library Association,4(91): .477-468.
- Ramakrishna,Egowda KC , Walmike R.H.(2004).Assessment of Information Literacy and Computer Literacy Among Postgraduates Students : A Case study of Kavempu University Library.Journal of Information Management,4(41),382-367.
- Stern,Carolina Marie.(2002).Assessing Entry-Level Digital Information Literacy of Incoming freshman, Retrieved from <http://www.lib.umi.com.Ejournals/fulcit/766245151>.
- Shen, Xiangxing & Li,dongmin.(2006). Evaluating China's University Library Websites Using Correspondence Analysis". Journal of the American society for information science and thechnology, 57(4).pp 493-500
- Tang, Rong , Thelwall, Mike. (2008). A Huperlink Analysis of U.S. Public and Academic Libraries Websites.Library Quarterly, vol. 78, no. 4. pp 435-419.
- Wang,Jianrong , Gao,Vera.(2004). Technical Services on the Net: Where Are We Now? A Comparative Study of Sixty Websites of Academic Libraries". The journal of Academic Librarianship,Vol 30,No 3 . pp 221-218.
- Webber S.& Johnston.(2002)Assessment for information literacy. Paper presented at the International conference on IT and information literacy, 20th-22nd March 2002, Glasgow, Scotland.
- Young, Courtney .(2006). Collection Development and Diversity on CIC Academic Library Websites". The Journal of Academic Librarianship, Volume 32, Number 4. pp 370-376.